

cích, ochránkyně přadlen; u nás se také věřilo, že má moc ochránit proti čarodějnicím.

Pofekadlo: „Lucie noci upije a dne nepřidá“ se vztahuje ke dni zimního slunovratu, který dnes připadá přibližně na 23. prosince; jde o pozůstalek nesrovnatosti mezi julianským kalendářem a skutečným slunečním časem. Svátek sv. Lucie patřil především ženám a dívкам, spojovaly se s ním různé zvyky. Snad aby si trochu odpočinuly, ne-směly v tento den přistati ani prátr. Byla však také symbolem čistoty — a tak si hned po jejím svátku připomeňme, že je nejvýšší čas začít (pokud jsme tak ještě neučinili) s vánočním úklidem.

ŠTĚDRÝ DEN 24. PROSINCE

Ríkalo se mu vigilie neboli předvečer slavnosti, neboť předcházel dnu, v němž se narodil Kristus. Až do večeře byl dnem půstu a mnoha příprav, spojených s množstvím lidových zvyků. Zejména dětem bylo slibováno, že budou-li se postit, uvidí zlaté prasátka — i když se to snad nikomu nepodařilo, byl celodenní půst dobrou přípravou na hojnou večeři. Od časného rána se také věštilo a kouzlolo, — o budoucí úrodě a příštím zdaru hospodářství i v jeho prospěch, i o vlastním osudu.

S východem první hvězdy půst končil — konečně byl čas, kdy rodina mohla usednout k večeři. Ovšem pozor: od večeře se nesmělo vstávat, proto muselo být všechno už připraveno na stole, a také počet sedících u stolu nesměl být lichý, to i ono by mohlo přinést smůlu. Po večeři pak propuklo hadačství a věštění v plné síle a končilo až okamžikem, kdy se starí, mladí začali chystat na slavnou Půlnocní mši.

Mnoho z tradic našich předků provází i náš Štědrý den. Přes den končí poslední přípravy, zdobí se stromek. Přibližně v čas východu první hvězdy usedáme k slavnostní štědrovečerní večeři a po ní následuje nadílka u vánočního stromku, zpívání

(nebo aspoň poslouchání) koled. A rozhodně by neměla chybět tradice radosti ze vzájemného obdarování se, ze vzájemné blízkosti a soudržnosti.

BOŽÍ HOD VÁNOČNÍ 25. PROSINCE

Je prvním vánočním svátkem, dnem Kristova narození. Křesťanská cirkev jej stanovila na tento den, aby vytvořila protiváhu starší tradici, související se zimním slunovratem. Kristus tu symbolizuje slunce křesťanské, přinášející naději a nový život. Na Boží hod se nepracovalo, dokonce se nestlácal ani lúžka a nikde nesmělo viset žádné prádlo, protože to by mohlo znamenat neštěstí do domu.

Také dnes (dokonce i oficiálně) je tento den dnem pracovního klidu. Po období příprav a napětí — byť přijemného — Štědrého večera začíná období uvolnění, klidu, je čas znova prohlédnout dárky, navštívit příbuzné a nejbližší přátele a také jim popřát vše nejlepší.

SV. ŠTĚPÁN 26. PROSINCE

Jeho svátek je druhým svátkem vánočním. Sv. Štěpán byl ohnivým vyznavačem a šířitelem Kristova učení. Byl proto obviněn z velezradu židovské víry a před hradbami Jeruzaléma roku 37 ukamenován.

Jako světec byl považován za patrona koní; s jeho svátkem je rovněž spojena tradice koled a kolegování. V tento den chodily na koledu nejen děti, ale i kantoři, ponocní, obecní chudi, zpívali koledy a dostávalo se jim za to vyslužky, zřejmě na památku toho, že sv. Štěpán zastával „úřad“ almužníka v mladé církvi.

Býval dnem, kdy končila čeládce služba — vystoupila-li v tento den ze služby, měla do Nového roku prázdniny, jímž se říkalo „vánočky“, a do služby nastupovala až po Novém roce. Jistě to uvítala stejně, jako naše děti dnes vítají své „vánočky“, v nichž mohou na několik dní zapomenout na školu.

PŘIPRAVIL JIŘÍ BÍLEK

Dárky, jimiž se lidé obdarovávali na Mikuláše, Štědrý večer či v tzv. štědrých dnech mezi Vánocemi a Novým rokem, měly původně symbolický význam. Proto mnohdy byly dárky každý rok stejné — což tak trochu připomínalo situaci dědečka, který rok co rok najde pod stromečkem nové papuce. Naši předkové to však nedělali z nedostatku fantazie, ale protože věřili v magickou moc dárků.

Dětem a mladým lidem se dávala červená jablíčka — symbol zdraví, sil a dlouhověkosti, ořechy — slibující moudrost a zralost, a konečně sladké perníky jako příslib radosti a sítosti mládí. Když se z dítěte stal mládenec nebo panna, dostávalo obvykle nějakou ozdobu, která byla symbolem nejen štěsti, ale i bohatství. Dívky často dostávaly náramky s tyrkysy nebo bílými perlami, které symbolizovaly jejich čistotu, poslušnost a povinnost k rodičům. Tam, kde na to rodina měla, dostával chlapec nebo dívka řetízek nebo náramek ze zlata, případně aspoň pozlacený. Jeden ze zvyků vyžadoval dát každému dítěti, staršímu než dvanáct let, stříbrnou či zlatou minci. Pokud ji obdarovaný celý večer nepustil z dlaně, měl zajistěn bohatý život. O půlnoci se mince uschovala k rodinným cennostem, možná i proto, aby mohla být příští rok darována znovu. Ovšem v majetnejších rodinách se každý rok uložila nová mince — za všechny pak dívka před svatbou koupila ozdobnou nitě na vyšívání výbavý, nebo dala sloužit mši za štastné a spokojené manželství, případně obdarovala chudé a ti se pak modlili za její štěstí.

Dospělí si s oblibou dávali láhve s vinem, sladkosti a kandované ovoce, protože ty slibovaly sladký život. Purpurová látka se zlatou či stříbrnou nití měla také magickou moc — zajistovala obdarovanému vitalitu, důstojnost lásky i rodinného tepla.

Pokud někdo chtěl přát druhému slávu, štěsti a mnoha krásných chvil, poslal mu vonnou mast nebo jinou voňavku. Oblibené byly také malé sáčky nebo pouzdérka se sušenými vonnými bylinami. Postupem doby tu došlo ještě k detailnějšímu vyjádření přání v podobě jakési „vúněmluvy“ — růže se dávala pro lásku a rozkoš, levandule pro zdraví a úspěch, jasmín symbolizoval radost a podnikavost...

I když dnes už uvedeným dárkům, z nichž některé skutečně pamatuji i ty tak často citované „staré Římany“, nepřisuzujeme

kouzelnou moc, můžeme se jimi něchat inspirovat — jeden každý z nich i na konci dvacátého století dokáže udělat radost.